

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA AVUSTURYA-MACARİSTAN MİZAH DERGİSİ WIENER CARICATUREN'DE TÜRKLERİN PROPAGANDA AMAÇLI SUNUMU

THE PRESENTATION OF TURKS FOR PROPAGANDA PURPOSES IN THE AUSTRO-HUNGARIAN HUMOR MAGAZINE WIENER CARICATUREN IN THE FIRST WORLD WAR

Ferit Arda ARICA

*Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri
Anabilim Dalı Doktora Programı
ORCID ID: 0000-0002-1254-4537, ferit.arica@ogr.sakarya.edu.tr*

Dr. Öğr. Üyesi Caner ÇAKI

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Mucur Meslek Yüksekokulu Görsel-İşitsel Teknikler ve Medya
Yapımcılığı Bölümü Görsel İletişim Programı
ORCID ID: 0000-0002-1523-4649, caner_caki@hotmail.com*

ÖZ

Avusturya-Macaristan'da mizah dergileri, yayınladıkları karikatürlerle imparatorluğun kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. 1881 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda yayın hayatına başlayan Wiener Caricaturen, çeşitli siyasi karikatürler üzerinden Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dış ilişkilerini okuyucularına yansıtmıştır. Savaş sırasındaki karikatürlerde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yüceltilirken, İtilaf Devletleri ise sert bir şekilde eleştirilmiştir. Bunun dışında dergi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun müttefiklerine de karikatürlerinde yer vermiştir. Dergi çeşitli sayılarında savaş sırasında Avusturya-Macaristan kamuoyuna Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik çeşitli propaganda mesajları vermiştir. Dergi, Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Türkleri 'çaresiz' şekilde göstermesine karşılık, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefik olması üzerine Türkleri olumlu şekilde resmetmiştir. Bu açıdan derginin Türklerle yönelik karikatürleri, savaş sırasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik propagandasını yansıtmaya bakımından önem taşımaktadır. Çalışmada Wiener Caricaturen'in Birinci Dünya Savaşı'nda Türkleri konu alan karikatürleri ele alınarak, savaş sırasında Türklerin Avusturya-Macaristan kamuoyundaki sunumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada konuya ilişkin karikatürlerdeki görsel ve yazılı göstergeler, Louis Hjelmslev Gösterge Modeli üzerinden propaganda boyutunda analiz edilmiştir. Çalışmada Türklerin, İngiltere ve Rusya'ya karşı önemli bir rakip ve İttifak Devletleri'nin savaşı kazanmasında da önemli bir müttefik olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Bu şekilde derginin Birinci Dünya Savaşı'ndaki Türk temsilleri üzerinden hem The Avusturya-Macaristan-Osmanlı ilişkilerinin geliştirilmesine hem de Avusturya-Macaristan kamuoyunun savaşın kazanılmasına yönelik inancının artırılmasına çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avusturya-Macaristan, Birinci Dünya Savaşı, Mizah, Propaganda, Türk

ABSTRACT

In Austria-Hungary, humor magazines played an important role in shaping the public opinion of the empire through the cartoons they published. Founded in 1881, *Wiener Caricaturen* reflected the foreign relations of the Austro-Hungarian Empire to its readers through various political cartoons. During the war, the Austro-Hungarian Empire was glorified in the cartoons, while the Allied Powers were harshly criticized. Additionally, the magazine also featured cartoons about the Austro-Hungarian Empire's allies. In various issues, the magazine conveyed propaganda messages about the Ottoman Empire to the Austro-Hungarian public during the war. While the magazine depicted the Turks as 'helpless' in the Tripoli War and Balkan Wars, it portrayed the Ottoman Empire positively in World War I due to its alliance. In this respect, the magazine's cartoons about Turks are important as they reflect the propaganda of the Austro-Hungarian Empire regarding the Ottoman Empire during the war. The study aims to determine the presentation of Turks in the Austro-Hungarian public opinion during the war by examining Wiener Caricaturen's cartoons about Turks in the First World War. For this purpose, in the study, visual and written indicators in the cartoons on the subject were analyzed in terms of propaganda through the Louis Hjelmslev Indicator Model. In the study, it was determined that the Turks were presented as an important rival against England and Russia and as an important ally in the Central Powers' victory in the war. In this way, it was concluded that the magazine sought to both improve the Austro-Hungarian-Ottoman Relations and increase the Austro-Hungarian public opinion's belief in winning the war through Turkish representations in the First World War.

Keywords: Austro-Hungarian, The First World War, Humor, Propaganda, Turkish

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı sırasında gerek İtilaf Devletleri'nin gerekse İttifak Devletleri'nin medya organlarının önemli bir kısmı, ülkelerinin çıkarları doğrultusunda propaganda amaçlı hizmet etmiştir. Bu medya organları içerisinde mizah dergileri propaganda boyutunda önemli bir rol üstlenmiş ve gerçekleştirilen propaganda kapsamında mizah dergileri, kendi ülkelerini ve ülkelerinin müttefiklerini yücelten, karşı cephedeki ülkeleri ise itibarsızlaştıran karikatürler yayınlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri'nde propagandadan etkili bir silah olarak yararlanan Alman İmparatorluğu'ndaki *Fliegende Blätter* (1844-1944), *Kladderadatsch* (1848-1944) ve *Lustige Blätter* (1886-1944) gibi çeşitli mizah dergileri, Alman İmparatorluğu'nun çıkarları doğrultusunda yayın yapmış ve Alman propagandası bağlamında kamuoyunun istenilen yönde şekillenmesinde önemli rol üstlenmiştir. İttifak Devletleri içerisinde yer alan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda da tıpkı Alman İmparatorluğu'ndaki mizah dergileri gibi *Wiener Caricaturen* (1881-1925), Birinci Dünya Savaşı'nda yayınladığı karikatürler üzerinden Avusturya-Macaristan kamuoyuna imparatorluğun çıkarları doğrultusunda propaganda yapmıştır. Bu propaganda kapsamında İtilaf Devletleri mizahi yönden sertçe eleştirilirken, Avusturya-Macaristan ve müttefiklerini olumlu yönde ön plana çıkaran karikatürler yayınlanmıştır. *Wiener Caricaturen*, Avusturya-Macaristan'ın müttefiklerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nu da yer yer karikatürlerine taşımış ve imparatorluğun çıkarları doğrultusunda kamuoyunda Türklere yönelik sunumu üzerinden çeşitli propaganda mesajları vermiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan'ı ele alan çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Bunlar içinde, Bridge (1969), 1914 yılında Britanya'nın Avusturya-Macaristan'a savaş ilanını; Hanak (1969), Avusturya-Macaristan, hükümet ve dışişleri bakanlığını; Silberstein (1970), Avusturya-Macaristan'da yüksek komuta ve diplomasiyi; Kapp (1984), Avusturya-Almanya savaş amaçları tartışmalarında Alman Reich'i ve Avusturya-Macaristan'ı; Cornwall (1992), Avusturya-Macaristan'da haberler, söylentiler ve bilginin kontrolünü; Wargelin (1997), Cattaruzza (2018), Avusturya-Macaristan'ın parçalanmasını;

Fried (2012), Avusturya-Macaristan savaşının amaçları ve Arnavutluk'un tarafsızlığı sorununu; Scheer (2014), Birinci Dünya Savaşı sırasında Adriyatik ve Balkanlar'daki Avusturya-Macaristan işgal rejimlerini; Newman vd. (2016), Avusturya-Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında Balkanlar'daki savaş amaçlarını; Beneš (2017), 1918 yılında Avusturya-Macaristan'ın çöküşünü; Çetin (2017), Birinci Dünya Savaşı'na doğru Sırbistan ve Avusturya-Macaristan'ın ihtilafını; Ambrus (2018), Avusturya-Macaristan ve Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika'nın harp halini ve Horčička (2019), Birinci Dünya Savaşı'nın başında Amerika Birleşik Devletleri ve Avusturya-Macaristan'ı incelemiştir.

Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu üzerine de çeşitli konu başlıkları üzerinden akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda da Çakmak (2003), Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i işgali ve Osmanlı Devleti ile antlaşmasını; Moore ve Kaluzny (2005), Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu; Özçelik (2012), Türk basınında Avusturya-Macaristan'ın imparatorunun İstanbul ziyaretinin yansımalarını; Kodet (2013), Bosna Krizi'nin bitiminden Trablusgarp Savaşı'na kadar Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nu; Çolak (2020), Osmanlı Devleti'nin Avusturya-Macaristan dış ticaretini; Tüzün (2020), Türk basınında Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Karl'ın tahta çıkış sürecinde yayımlanan beyannameleri; Boyacı ve Duran (2021), Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı-Avusturya-Macaristan ilişkilerini; Mestyan (2021), Osmanlı düşüncesinde Avusturya-Macaristan'ı; Gönenç (2022a), Avusturya-Macaristan ve Osmanlı ilişkilerinde dâhili meseleleri ve Kasumović (2022), Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan işgalinden sonra Osmanlı memurlarının ve askeri personelin durumunu ele almıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik propagandasını Kasap Ortaklan (2023), film propagandası özelinde ele almıştır. Çalışma kapsamında Osmanlı İmparatorluğu'nda Avusturya-Macaristan film propagandasının yapısı, filmler, film yapımı ve filmlerin gösterimleri incelenmiştir. Çalışmada siyasi ve ekonomik açıdan yayılmak, temsil ve meşruiyet

krizinin üstesinden gelmek ve kitleleri savaşa ikna etmek için Avusturya-Macaristan'ın filmlerle propaganda yaptığı ortaya konulmuştur.

Çalışmada Avusturya-Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik propagandası, Wiener Caricaturen Dergisi özelinde incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen dergide Osmanlı İmparatorluğu'nun ne şekilde sunulduğunun ve Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik ne tür mesajların verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Wiener Caricaturen'in konuya ilişkin karikatürlerinde görsel ve yazılı göstergeler, göstergebilimsel açıdan analiz edilmiştir. Bu şekilde elde edilen bulgularla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Birinci Dünya Savaşı sırasında Wiener Caricaturen Dergisi'ndeki karikatürlerde Osmanlı İmparatorluğu ne şekilde sunulmuştur?

-Birinci Dünya Savaşı sırasında Wiener Caricaturen Dergisi'ndeki Osmanlı İmparatorluğu'na ilişkin karikatürlerde hangi konular ön plana çıkarılmıştır?

Çalışma, Wiener Caricaturen özelinde Avusturya-Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik kamuoyunda gerçekleştirdiği propagandaya ışık tutması bakımından önem taşımaktadır. Bu açıdan çalışmanın, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu üzerine incelemede bulunan iletişim, tarih ve siyaset bilimi alanındaki araştırmacıların yararlanabileceği bir kaynak olması amaçlanmıştır.

1. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ VE SIRASINDA OSMANLI-AVUSTURYA MACARİSTAN İLİŞKİLERİ

1867-1918 yılları arasında hüküm süren Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu'nun ilişkileri Balkanlar özelinde yoğunlaşmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra imzalanan 1878 Berlin Antlaşması'na göre Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu'na ait Bosna-Hersek üzerinde özel haklar elde etmiştir. Bosna-Hersek, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun denetimine girerken, 1908 yılına kadar resmi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında kalmıştır. İkinci Meşruyet'in ilanından sonra ise Osmanlı İmparatorluğu'nun içindeki bunalımdan

yararlanan Avusturya-Macaristan, 1908 yılında Bosna-Hersek'i ilhak etmiştir.

Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan tarafından ilhaki Osmanlı-Avusturya Macaristan ilişkilerinde tansiyonun yükselmesine yol açmış ve Osmanlı halkının tepkisiyle karşılaşmıştır (Gönenç, 2022b: 195-196). Osmanlı İmparatorluğu, işgal sonrası Avusturya-Macaristan'a ekonomik bojkot uygulamış ve Avusturya-Macaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun ithalatındaki payında azalma olmuştur. Daha sonra bu durum son bulmuş, Avusturya-Macaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'nun ithalatındaki düşen payı tekrar artmıştır (Çolak, 2020: 1639-1640). Diğer yandan bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu iç meseleleriyle uğraşırken aynı zamanda 1911 yılında İtalya ile 1912 yılında da Balkan Devletleri Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile giriştiği savaflara odaklanmak zorunda kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra ise Osmanlı İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan'ın oluşturduğu İttifak Devletleri Bloku'na katılmış ve Alman İmparatorluğu gibi Avusturya-Macaristan ile de ortak düşmanlara karşı mücadeleye girişmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girmesi, Avusturya-Macaristan'ın cephedeki yükünün azalmasını sağlamıştır (Boyacı ve Duran, 2021: 146). Ayrıca savaş sırasında Osmanlı İmparatorluğu, Galiçya Cephesi'ne asker göndererek Rusya'ya karşı müttefiki Avusturya-Macaristan'a doğrudan destek olmuştur (Dağlar Macar, 2009: 54). 1918 yılında Avusturya-Macaristan İmparatoru 1. Karl, Osmanlı İmparatorluğu'nu ziyaret etmiştir. Bu ziyaret de iki ülke arasındaki dayanışmanın pekişmesi açısından önem taşımıştır (Öncü, 2013: 74).

2. WIENER CARICATUREN'DE TÜRKLERİN TEMSİLİ

WienerCaricaturen,1881yılındaAvusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda yayın hayatına başlayan ve her Pazar günü sekiz sayfa olarak çıkan haftalık bir Viyana karikatür dergisidir. Dergi, Avusturya-Macaristan'ın iç ve dış siyasetini konu alan karikatürler yayınlamış, pek çok ülkeyi karikatürlerine konu etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan'ın propaganda aracı olarak hizmet eden dergi, savaş zamanı Avusturya-Macaristan kamuoyunun şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Derginin yayın hayatı, 1925 yılında

Birinci Avusturya Cumhuriyeti döneminde son bulmuştur.

Wiener Caricaturen yayın hayatının çeşitli dönemlerinde Türklere karikatürlerinde yer vermiştir. Derginin karikatürlerdeki sunumu, bağlama göre farklılık göstermiştir. Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında dergi, Türkleri, İtalya tarafından saldırı uğrayıp toprakları işgal edilen ve Balkan Devletleri tarafından toprakları paylaşılan bir ülke imajıyla ön plana çıkarmıştır. Her iki dönemde de dergi, Türkleri genel olarak “zor durumda” ve çaresiz” şekilde sunmuştur. Trablusgarp Savaşı sırasında 15 Ekim 1911 tarihinde yayınlan karikatürde “Müdahale” başlığıyla dışı çekilen bir Türk resmedilirken (Anno, 1911a), 17 Aralık 1911 tarihindeki karikatürde ise “Sigorta Meseleleri” başlığıyla İtalya tarafından mağdur edilen ve Birleşik Krallık'tan hesap soran bir Türk resmedilmiştir (Anno, 1911b). Balkan Savaşları sırasında ise 17 Kasım 1912 tarihli “Depremden sonra” başlıklı bir karikatüründe yıkıntılar altında kalan bir Türk ön plana çıkmıştır (Anno, 1912). Yine 12 Ocak 1913 tarihindeki kapağında dergi, “Yağmalanmış” başlığıyla Osmanlı Padişahı V. Mehmet'i Sırbistan lideri I. Petar, Bulgaristan lideri I. Ferdinand ve Karadağ lideri I. Nikola tarafından tabancayla tehdit edilen ve eşyaları alınan bir lider olarak okuyucularıyla paylaşmıştır (Anno, 1913a). Balkan Savaşı'nı konu alan 18 Mayıs 1913 tarihli bir diğer karikatüründe “Oyun Düşkünü” başlığıyla I. Petar, I. Ferdinand, I. Nikola ve Yunan lideri I. Konstantin'in bulunduğu kumar masasına benzer bir masadan V. Mehmet'in cepleri boş bir şekilde ayrıldığı anlatılmıştır (Anno, 1913b). Dergi, Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları'nın aksine Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan'ın müttefiki olarak savaşa giren Türkleri, karikatürlerinde olumlu şekilde resmetmiştir.

3. YÖNTEM

Wiener Caricaturen'in sayılarına, Avusturya Ulusal Kütüphanesi'nden (Österreichische Nationalbibliothek) ulaşılmıştır. Çalışmada derginin, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rus kıyılarına yönelik saldırısıyla savaşa dâhil olduğu 29 Ekim 1914 tarihi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalayarak savaştan ayrıldığı 30 Ekim 1918 tarihi arasındaki toplam 185

sayı incelenmiştir (Anno, 2024). Derginin çalışma kapsamında incelenen 185 sayısı içerisinde yalnızca 6 karikatürde Türklerin konu edildiği ortaya çıkmıştır. Bu açıdan çalışmada Wiener Caricaturen'in Birinci Dünya Savaşı'nda Türkleri propaganda amaçlı sunumu 6 karikatür üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada karikatürlerdeki görsel ve yazılı göstergeler üzerinden verilmek istenen mesajların ana hatlarıyla ortaya konulabilmesi için Louis Hjelmslev'in Gösterge Modeli'nden yararlanılmıştır. Model, anlatımın tözü, anlatımın biçimi, içeriğin tözü ve içeriğin biçimi olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır. Anlatımın tözü, mesajın oluşumunda kullanılan göstergeleri, anlatımın biçimi ise mesajın oluşumunda göstergelerin nasıl kullanıldığını ifade etmektedir. İçeriğin tözü, mesaj oluşturulurken kullanılan göstergelerin anlamlarını, içeriğin biçimi de doğrudan göstergeler üzerinden verilen mesajları açıklamaktadır. Çalışmada Wiener Caricaturen'in karikatürleri, sırasıyla anlatımın tözü, anlatımın biçimi, içeriğin tözü ve içeriğin biçimi olmak üzere dört kısımda incelenmiştir.

4. ANALİZ VE BULGULAR

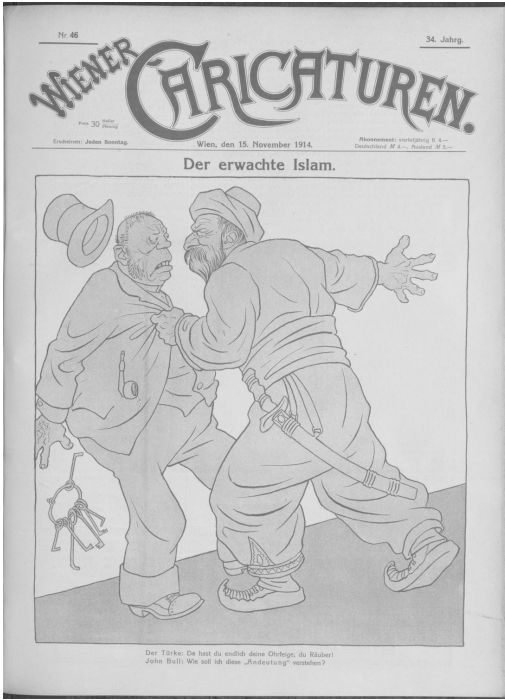
Çalışmanın bu kısmında Birinci Dünya Savaşı'nda Wiener Caricaturen'de Türkleri konu alan altı karikatür, propaganda boyutunda analiz edilmiştir.

4.1. Birinci Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen birinci karikatürü, 15 Kasım 1914 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatür, “Uyanan İslam” başlığını taşımaktadır. Karikatürün altında “Türk: Sonunda yüzüne bir tokat yedin, seni haydut!” ve “John Bull^{1*}: Bu “imayı” nasıl anlamalıyım?” şeklinde bir diyaloga yer verilmektedir.

^{1*} John Bull, siyasi karikatürlerde Birleşik Krallık'ın kimi zaman üstünde Birleşik Krallık bayrağı olan, silindirik şapka giyen kişileştirmesidir.

Görsel 1. Birinci Karikatür (Anno, 1914a)

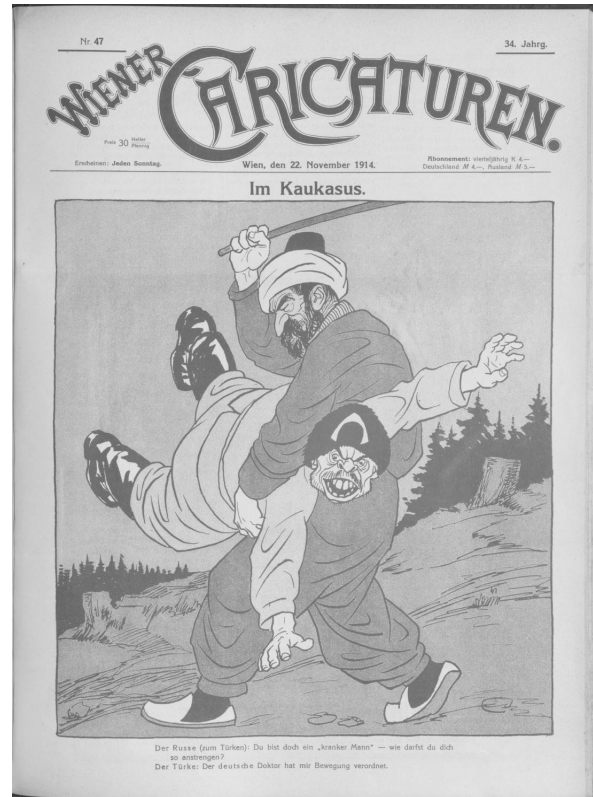
Karikatürdeki anlatımın tözünde, John Bull, Türk, tokat ve anahtar göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde, sarık, şalvar ve çarık giyen, belinde kılıcı olan, sakallı bir erkek, John Bull'u yakasından tutmaktadır. Bu esnada John Bull'un kafasındaki şapka uçmakta, piposu ve elindeki anahtarlar düşmektedir. Karikatürdeki İçeriğin tözünde, Türk-İngiliz mücadelesine ve Cihad-ı Ekber'e atıf yapılmaktadır. Karikatürdeki İçeriğin biçiminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmesi konu alınmaktadır. Karikatür, 29 Ekim 1914 tarihindeki Karadeniz Baskını'ndan ve 11 Kasım 1914 tarihinde hazırlanan ve 14 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen Osmanlı Cihat Beyannamesi'nden sonra yayınlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı cihat ilan etmesi, Alman İmparatorluğu kadar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu için de oldukça önem taşımaktaydı. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nun cihat ilanıyla İtilaf Devletleri'nin egemenliği altında bulunan Müslümanların ayaklanması ve akabinde İtilaf Devletleri'nin güçlerinin önemli bir bölümünün bu ayaklanmalarla ilgilenmesi beklenmekteydi. Karikatürde yer alan sarık, şalvar ve çarık giyen, belinde kılıcı olan, sakallı erkek Osmanlı İmparatorluğu'nu, John Bull ise Birleşik Krallık'ı temsil

etmektedir. Sarıklı erkeğin, John Bull'u yakasından tutmasıyla ve karikatürün başlığında "Uyanan İslam" yazısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun liderliğinde Müslümanların Birleşik Krallık'a karşı mücadele edeceği mesajı verilmektedir. Karikatürde Birleşik Krallık'ı temsil eden John Bull 'haydut' şeklinde suçlanarak, karikatürdeki sarıklı erkek tarafından darp edilmesi meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun cihat ilanını, Alman İmparatorluğu gibi propaganda amaçlı kullanmakta ve cihat ilanıyla Birleşik Krallık'ın zor duruma düşeceğine, bu şekilde savaşın İttifak Devletleri lehine gelişeceğine yönelik kamuoyunda algı oluşturmaya çalışmaktadır.

4.2. İkinci Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen ikinci karikatürü, 22 Kasım 1914 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatür, "Kafkasya'da" başlığını taşımaktadır. Karikatürün altında "Rus (Türk'e): Sen 'hasta bir adamsın' - Bu kadar çabalamaya nasıl cesaret edersin?" ve "Türk: Alman doktor bana egzersiz önerdi" şeklinde bir diyaloga yer verilmektedir.

Görsel 2. İkinci Karikatür (Anno, 1914b)

Karikatürdeki anlatımın tözünde; Rus, Türk, Alman ve sopa göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde; sarık, şalvar ve çarık giyen, sakallı bir erkek, Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giymiş erkeğe belinden kavrayarak elindeki sopayla vurmaktadır. Karikatürdeki içeriğin tözünde, Türk-Rus mücadelesi ve Alman desteğine atf yapılmaktadır. Karikatürdeki içeriğin biçiminde, Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya ile yaşadığı ilk mücadeleleri konu alınmaktadır. Karikatür, Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya'nın savaşta ilk mücadelelerinden ve Avusturya- Macaristan'ın Rusya'ya karşı ağır yenilgi aldığı Galiçya Muharebesi'nden sonra yayınlanmıştır. Savaşın başlarında Alman İmparatorluğu'nun Rusya'ya karşı kazandığı Tannenberg Savaşı'nın aksine Avusturya-Macaristan, Rusya'ya karşı üstünlük kuramamış ve Rusya Galiçya'yı işgale girişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun İttifak Devletleri'nin yanında savaşa katılarak Rusya'ya karşı Kafkasya Cephesi'nin açılması, Rusya'nın baskısı altında kalan Avusturya açısından büyük önem taşımıştır. Diğer yandan Osmanlı İmparatorluğu, müttefiki Avusturya-Macaristan'ı desteklemek için Galiçya Cephesi'nde Rusya'ya karşı mücadele ederek de Avusturya-Macaristan'ın üzerindeki Rus baskısının azalmasında önemli rol üstlenmiştir. Karikatürde elinde sopa olan sarıklı erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nu, Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giymiş erkek ise Rusya'yı temsil etmektedir. Sarıklı erkeğin, üniformalı kişiyi sopayla dövmesi üzerinden Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya karşı mücadelesi anlatılmakta, "Alman doktor bana egzersiz önerdi" sözleriyle doğrudan Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik desteği vurgulanmaktadır. Karikatürde "hasta adam" olarak adlandırılan Osmanlı İmparatorluğu'nun, Alman İmparatorluğu'nun yardımıyla önemli bir güç haline geldiği belirtilerek Avusturya-Macaristan'ın Rusya'ya karşı mücadelesinde önemli bir müttefik elde ettiğine yönelik algı oluşturulmaktadır. Bu şekilde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun savaşın başında aldığı ağır yenilgilere karşı kamuoyunda olumlu bir hava estirilmeye çalışılmaktadır.

4.3. Üçüncü Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen üçüncü karikatürü, 31 Ocak 1915 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatür, "Ameliyat" başlığını taşımaktadır. Karikatürün altında "Hindenburg (Hötendorf'a): Şimdi orada sessizce yatıyor, başlayabiliriz" yazısı bulunmaktadır.

Görsel 3. Üçüncü Karikatür (Anno, 1915a)

Karikatürdeki anlatımın tözünde, Hindenburg, Hötendorf, Türk, Rus ve bıçak göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde, Paul von Hindenburg^{2*} ve Franz Conrad von Hötendorf^{3*} benzeyen iki erkekle başının üstünde hilal olan sarık giymiş sakallı erkek ve Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giyen bir erkek bulunmaktadır. Karikatürdeki Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giyen erkek, bir masanın üstünde yatmakta, Hindenburg'a benzeyen kişi elindeki sünger benzeri bir nesneyle bu kişiyi bayıltmaya çalışmakta, Hötendorf'a benzeyen kişi elindeki bıçakla bu kişiye yönelmekte ve sarıklı kişi

² * Paul von Hindenburg, Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'ya karşı kazandığı başarılarla ön plana çıkan ve 1925-1934 tarihleri arasında cumhurbaşkanı olan, Alman asker ve devlet adamıdır.

³ * Franz Conrad von Hötendorf, 1906 yılından 1917 yılına kadar Avusturya-Macaristan Ordusu ve Donanması'nın Genelkurmay Başkanı olarak görev almış, Birinci Dünya Savaşı'nda önemli bir rol oynamış Avusturyalı generaldir.

ise bu kişinin bacağından tutmaktadır. Karikatürdeki içeriğin tözünde, Rusya'ya karşı üç İttifak Devleti'nin mücadelesine atıf yapılmaktadır. Karikatürdeki içeriğin biçiminde, Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'yı zor durumda bıraktığı konu edilmektedir. Karikatür, üç imparatorluğun da Rusya'ya karşı mücadele ettiği bir süreçte yayınlanmıştır. Karikatürün yayınlandığı tarihte Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu, Rusya'ya karşı üstünlük kuramamış, buna karşılık Alman İmparatorluğu 23-30 Ağustos 1914 tarihleri arasında gerçekleşen Tannenberg Savaşı'nda Rusya'yı ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Karikatürde Hindenburg'un Alman İmparatorluğu'nun, Hötzen Dorf ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun metonimi olarak kullanılmaktadır. Diğer yandan karikatürde başının üstünde hilal olan sarık giymiş sakallı erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nu, Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giyen erkek ise Rusya'yı temsil etmektedir. Rus askeri üniformasına benzer bir üniforma giyen erkeğin masada yatması ve çevresinde Hindenburg, Hötzen Dorf ve sarıklı erkeğin bulunmasıyla Rusya'nın üç devlet (Alman İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu) tarafından sıkıştırıldığı anlatılmaktadır. Hindenburg'un elindeki sünger benzeri bir nesneyle üniformalı kişiyi bayıltmaya çalışması üzerinden Alman İmparatorluğu'nun Rusya'yı yenilgiye uğrattığı, sarıklı kişinin üniformalı kişinin ayağından tutmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'nın yenilgiye uğratılmasında Avusturya-Macaristan ve Alman İmparatorluğu'na destek olduğu ve Hötzen Dorf'un elinde bıçak olmasıyla da Avusturya-Macaristan'ın Rusya'nın yenilgiye uğratılmasında önemli bir rolü olduğu mesajı verilmektedir. Karikatürde Osmanlı İmparatorluğu da dâhil edilerek, Rusya'nın üç devletle birden savaştığı vurgulanmakta, bu şekilde İttifak Devletleri'nin Rusya'ya karşı zafer kazanacağına yönelik kamuoyunda algı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

4.4. Dördüncü Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen dördüncü karikatürü, 5 Aralık 1915 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatür, "Çanakkale Boğazı Nöbeti" başlığını taşımaktadır. Karikatürün altında "Türk (Mısırlıya): Ne, köpekten

mi korkuyorsun? - Pişmiş topraktan yapılmış!" yazısı bulunmaktadır.

Görsel 4. Dördüncü Karikatür (Anno, 1915b)

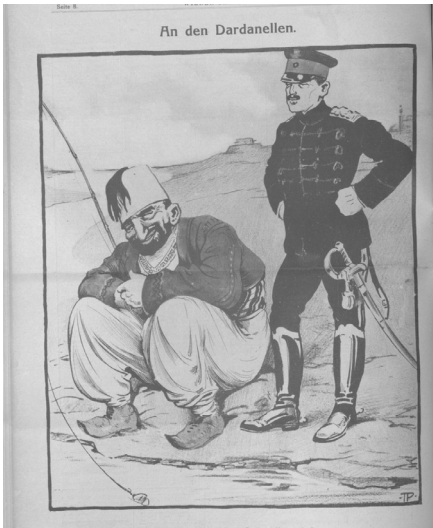
Karikatürdeki anlatımın tözünde; John Bull, Türk, Mısırlı, hilal ve ay göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde, üstünde "İngiliz Ordusu" yazısı bulunan silindirik şapkalı, iri dişli, sfenks şeklinde köpeğe benzetilen John Bull bulunmaktadır. Karikatürde fesli, kılıçlı bir erkek, büyük sarık benzeri bir başlık giyen, belinde tabanca olan, sakalı bir diğer erkeğe eliyle köpeği işaret etmektedir. Karikatürün arka planında ise ay ve yıldız ve piramitler yer almaktadır. Karikatürdeki içeriğin tözünde, Mısır üzerinde Türk-İngiliz mücadelesine atıf yapılmaktadır. Karikatürdeki içeriğin biçiminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun, İngiltere'nin denetiminde olan Mısır'da Mısır halkını İngiltere'ye karşı ayaklanmaya teşvik etmesi konu almaktadır. Karikatür, 28 Ocak-3 Şubat 1915 tarihleri arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiltere'ye karşı giriştiği başarısızlıkla sonuçlanan Birinci Kanal Harekâtı'ndan sonra, 23 Nisan-5 Ağustos 1916 tarihleri arasında gerçekleştirilen İkinci Kanal Harekâtı'ndan da önce yayınlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, İkinci Kanal Harekâtı'nda başarı elde etmesi durumunda Mısır'da İngiltere'ye karşı ayaklanma çıkarmayı ve Mısır'ı İngiltere'nin denetiminden almayı planlamıştır. Karikatürde fesli ve kılıçlı erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nu, büyük sarık benzeri başlık giyen,

sakallı erkek ise Mısır halkını, "İngiliz Ordusu" yazısı bulunan silindir şapkalı, iri dişli, sfenks şeklinde John Bull ise Birleşik Krallık'ı temsil etmektedir. "Çanakkale Boğazı Nöbeti" yazısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı elde ettiği Çanakkale Savaşı'ndaki zafere atıfta bulunmaktadır. Fesli erkeğin, sarık benzeri başlık giyen erkeğe eliyle John Bull'u göstermesiyle Mısır halkının, egemenliği altında bulunduğu Birleşik Krallık'a karşı Osmanlı İmparatorluğu'nun Çanakkale Savaşı'nda kazandığı zafer gibi başarı elde edebileceği mesajı verilmektedir. Karikatürde Birleşik Krallık'ın sfenkse benzetilmesi ve "Ne, köpekten mi korkuyorsun? - Pişmiş topraktan yapılmış!" ifadesiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun Birleşik Krallık'ın aslında güçlü olmadığına yönelik Mısır halkına çağrı yaptığı anlatılmaktadır. Bu şekilde karikatür üzerinden Avusturya-Macaristan, Çanakkale Savaşı'nda Birleşik Krallık'a karşı zafer kazanan Osmanlı İmparatorluğu sayesinde Mısır'da Birleşik Krallık'a karşı isyan çıkabileceği ve bu isyanın da Birleşik Krallık'ı zor durumda bırakabileceği algısını kamuoyunda oluşturmaya çalışmaktadır.

4.5. Beşinci Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen beşinci karikatürü, 27 Ağustos 1916 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatür, "Çanakkale Boğazı'nda" başlığını taşımaktadır. Karikatürün altında "- İngilizlere övgüler yağdıran başka kimse var mı, Mustafa?" ve "- Sadece balıklar - burada sadece İngiliz etiyile beslenirler" şeklinde bir diyaloga yer verilmektedir.

Görsel 5. Beşinci Karikatür (Anno, 1916)

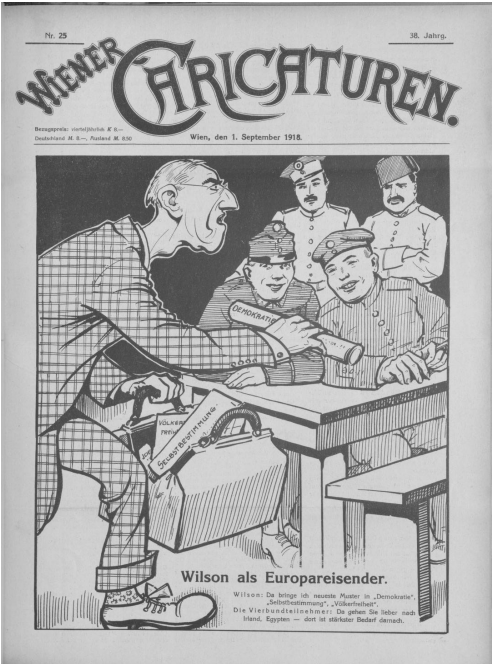

Karikatürdeki anlatımın tözünde; Türk, asker ve olta göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde; fesli, şalvarlı, çarıklı, sakallı bir erkek, elindeki olta ile balık tutmakta ve yanındaki asker üniforması içerisindeki erkek, iki elini beline koyarak onun yanında durmaktadır. Karikatürdeki içeriğin tözünde, Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı mücadelesine atıf yapılmaktadır. Karikatürdeki İçeriğin biçiminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun Çanakkale Savaşı'ndaki zaferi konu alınmaktadır. Karikatür, Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı Çanakkale Savaşı'nda elde ettiği kesin zaferden sonra yayınlanmıştır. Çanakkale Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun zaferiyle sonuçlanması, yalnızca Osmanlı İmparatorluğu için değil İttifak Devletleri açısından da büyük önem taşımıştır. Nitekim savaşın Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisiyle sonuçlanması durumunda, başkent İstanbul işgal edilebilir, Osmanlı İmparatorluğu savaş dışı kalabilir ve İtilaf Devletleri, Avusturya-Macaristan'ın güneyinden yeni bir cephe açabilirdi. Buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu'nun Çanakkale Savaşı'ndaki zaferiyle İtilaf Devletleri büyük bir itibar kaybetmiş, Bulgaristan İttifak Devletleri'nin yanında savaşa katılmış ve Avusturya-Macaristan için büyük bir tehdit olan Rusya'ya boğazlardan İtilaf Devletleri'nin yardım göndermesi engellenmiştir. Karikatürde fesli, şalvarlı, çarıklı ve sakallı erkek, Osmanlı İmparatorluğu'nu temsil etmektedir. Fesli erkeğin, asker üniforması içerisindeki erkeğe "- Sadece balıklar - burada sadece İngiliz etiyile beslenirler" yanıtı üzerinden Birleşik Krallık'ın Çanakkale Savaşı'nda aldığı ağır yenilgiye atıf yapılmaktadır. Bu şekilde Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun zaferine vurgu yaparak kamuoyunda Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir müttefik olduğuna yönelik algı oluşturmaya çalışmaktadır.

4.6. Altıncı Karikatür

Wiener Caricaturen'in incelenen altıncı karikatürü, 1 Eylül 1918 tarihli sayısında yer almıştır. Karikatürün altında "Avrupalı bir gezgin olarak Wilson" şeklinde bir alt başlık bulunmaktadır. Yine karikatürün altında "Wilson: 'Demokrasi', 'kendi kaderini tayin etme', 'halkların özgürlüğü' konularındaki en son modelleri getiriyorum" ve "Dörtlü İttifak katılımcıları: İrlanda'ya, Mısır'a gitseniz iyi olur; buna en çok orada ihtiyaç var" şeklinde bir konuşma geçmektedir.

Görsel 6. Altıncı Karikatür (Anno, 1918)

Karikatürdeki anlatımın tözünde; Wilson, Avusturya-Macaristanlı, Alman, Bulgar, Türk ve evrak göstergeleri ön plana çıkmaktadır. Karikatürdeki anlatımın biçiminde; dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'a benzetilen bir erkek, elindeki çantadan çıkardığı ve üstünde 'demokrasi' yazan bir kâğıdı bir masanın diğer tarafında oturan Avusturya-Macaristan, Alman, Bulgar ve Osmanlı askeri üniforması içerisindeki dört kişiye yöneltmektedir. Wilson'a benzetilen kişinin çantasında ise 'halkların özgürlüğü' ve 'kendi kaderini tayin etme' yazıları bulunan başka evraklar bulunmaktadır. Karikatürdeki içeriğin tözünde, İttifak Devletleri'nin Wilson İlkeleri'ne tepkisine atıf yapılmaktadır. Karikatürdeki içeriğin biçiminde, İttifak Devletleri'nin Wilson tarafından ortaya konulan Wilson İlkeleri'ne itibar etmediği anlatılmaktadır. Wilson İlkeleri'nde ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'nda dünyanın nasıl şekilleneceğine yönelik istekleri ön planda olmuştur. Bu ilkelerin –Birleşik Krallık'ın planlarının aksine- İttifak Devletleri'ne yönelik daha ılımlı yaklaşımıyla Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri'nin savaştan çekilmelerine zemin hazırlayabileceği düşünülmüştür. Karikatür, Birinci Dünya Savaşı'nın son zamanlarında İttifak Devletleri'nin savaştan çekilmesinden kısa bir süre önce yayınlanmıştır. Karikatürde Wilson, ABD'nin metonimi olarak kullanırken, askerler ise sırasıyla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu, Bulgaristan ve Osmanlı

İmparatorluğu'nu temsil etmektedir. Karikatürdeki "İrlanda'ya, Mısır'a gitseniz iyi olur; buna en çok orada ihtiyaç var" ifadesiyle ABD'nin Birleşik Krallık'ın egemenliği altında bulunan İrlanda ve Mısır'a yönelmesi önerilerek İttifak Devletleri'nin Wilson İlkeleri'nin etkisinde kalmadan savaş devam edeceğine yönelik mesaj verilmektedir. Karikatür üzerinden Avusturya-Macaristan, savaşın son döneminde de -Osmanlı İmparatorluğu da dâhil olmak üzere- İttifak Devletleri'nin kararlılıkla mücadeleyi sürdürdüğüne yönelik kamuoyunda propaganda yapılmaktadır.

SONUÇ

İttifak Devletleri içerisindeki Alman İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nu propaganda amaçlı sunumunu inceleyen çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Buna karşılık Avusturya-Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik propagandasını ele alan sınırlı çalışma bulunmaktadır. Mevcut çalışmayla konuya ilişkin literatürün zenginleştirilmesi ve Birinci Dünya Savaşı Avusturya-Macaristan kamuoyunda Türklerin ne şekilde sunulduğunun açıklanmasına çalışılmıştır. Çalışmada incelenen karikatürlerde Türklerin, sarık, fes, şalvar ve çarık giyen stereotipler üzerinden Avusturya-Macaristan kamuoyuna yansıtıldığı tespit edilmiştir. Karikatürlerde derginin Türklere yönelik sunumu Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları'ndan farklı olmuştur. Dergi, doğrudan Türkleri, İttifak Devletleri açısından güçlü ve sadık bir müttefik, İtilaf Devletleri açısından ise tehdit oluşturan bir düşman olarak sunmuştur.

Karikatürlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya karşı mücadelesi konu edilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte İttifak Devletleri'nin Rusya'yı yenebileceğine yönelik mesaj verilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Avusturya-Macaristan, Rusya'ya karşı ağır yenilgiler almış ve topraklarının bir kısmı Rusya tarafından işgal edilmiştir. Aldığı yenilgiler, uluslararası alanda Avusturya-Macaristan'ın imajını olumsuz etkilerken, Avusturya-Macaristan kamuoyunda da savaşın kazanılma umudunu gölgede bırakmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girmesi ve Kafkas Cephesi'nden Rusya ile mücadeleye girişmesi dergide etkili bir propaganda aracı olarak kullanılmış, Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte yeni açılan cephede Rusya'nın üç taraftan sıkıştırılacağına

yönelik algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Hatta Balkan Savaşları sırasında dört Balkan devletine karşı çaresiz şekilde yansıtılan Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nda –Almanya İmparatorluğu'nun desteğiyle- Rusya'yı zor durumda bırakan bir ülke olarak anlatılmıştır. Bu şekilde derginin karikatürleri üzerinden Osmanlı İmparatorluğu ön plana çıkarılarak Rusya tehdidine karşı Avusturya-Macaristan kamuoyunda moral oluşturulmaya çalışılmıştır.

Derginin karikatürlerinde Rusya ile birlikte ön plana çıkarılan diğer bir ülke Birleşik Krallık olmuştur. Avusturya-Macaristan, dergi üzerinden Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman bir ülke olmasına vurgu yaparak, cihat ilanı ile birlikte Birleşik Krallık'ın denetiminde bulunan Müslümanların ayaklanacağına yönelik algı oluşturmaya çalışmıştır. Bu şekilde Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu tarafından etkili bir propaganda aracı olarak kullanılan cihat ilanı, Avusturya-Macaristan kamuoyunda da savaşın kazanılmasına yönelik umudun arttırılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır'a yönelik faaliyetlerine de yer verilerek Birleşik Krallık'ın Birinci Dünya Savaşı'nı kazanması açısından son derece önemli bir yer olan Süveyş Kanalı'nın tehdit altında olduğuna yönelik algı oluşturmuştur. Bunun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nun Çanakkale Savaşı'nda kazandığı zafere de karikatürlerde yer verilerek Avusturya-Macaristan'ın Birleşik Krallık'ı ağır bir yenilgiye uğratan Osmanlı İmparatorluğu gibi önemli bir müttefike sahip olduğuna yönelik mesaj vermiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında, derginin Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan'ın çıkarları doğrultusunda hareket ederek, Avusturya-Macaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu ile müttefik olmasını kamuoyunda meşrulaştırmaya ve güçlü bir müttefik elde ettiği algısını oluşturmaya çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Dergi, Birinci Dünya Savaşı'ndan kısa süre önce meydana gelen Balkan Savaşları'nda Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik oluşan Balkanlar'daki ülkelere karşı bile kendisini savunamayan ülke imajını yıkmaya, bunun yerine İngiltere ve Rusya'ya karşı etkili bir güç olan ve savaşın İttifak Devletleri lehine kazanılmasında önemli bir rol oynayan ülke imajı inşa etmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak bu şekilde savaşta sınırlı sayıda müttefike sahip olan Avusturya-Macaristan'ın hem Avusturya-Macaristan kamuoyunda Balkan Savaşları'nda olumsuz bir imaja sahip Osmanlı İmparatorluğu ile

müttefik olduğuna yönelik oluşabilen soruları ortadan kaldırmayı, hem de Türklere yönelik oluşturduğu olumlu algılar üzerinden savaşın kazanılmasına yönelik kamuoyunda umut oluşturmayı amaçladığı söylenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ambrus, L. (2018). Austria-Hungary and the American Belligerence in World War One, *Pro&Contra*, 2(2), 5-24.
- ANNO (1911a). “Wiener Caricaturen’in Trablusgarp Savaşı Konulu Karikatürü”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19111015&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1911b). “Wiener Caricaturen’in Trablusgarp Savaşı Konulu Karikatürü”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19111217&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1912). “Wiener Caricaturen’in Balkan Savaşları Konulu Karikatürü”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19121117&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1913a). “Wiener Caricaturen’in Balkan Savaşları Konulu Karikatürü”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19130112&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1913b). “Wiener Caricaturen’in Balkan Savaşları Konulu Karikatürü”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19130518&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1914a). “Birinci Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19141115&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1914b). “İkinci Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19141122&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1915a). “Üçüncü Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19150131&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1915b). “Dördüncü Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19151205&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1916). “Beşinci Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19160827&seite=8&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- ANNO (1918). “Altıncı Karikatür”, <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wcc&datum=19180901&seite=1&zoom=33>. Erişim Tarihi: 21.10.2024.
- Beneš, J. (2017). The Green Cadres and the collapse of Austria-Hungary in 1918. *Past and Present*, 236(1), 207–241.
- Boyacı, B. M., ve Duran, A. (2021). 1. Dünya Savaşında Osmanlı-Avusturya Macaristan ilişkilerinin genel bir değerlendirmesi. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 24, 141–152.
- Bridge, F. R. (1969). The British declaration of war on Austria-Hungary in 1914. *The Slavonic and East European Review*, 47(109), 401–422.
- Cattaruzza, M. (2018). Great Britain, Italy, the “Oppressed Nationalities,” and the dissolution of Austria-Hungary in the First World War. *Italogramma*, 16, 1–19.
- Cornwall, M. (1992). News, rumour and the control of information in Austria-Hungary, 1914–1918. *History*, 77(249), 50–64.
- Çakmak, Z. (2003). Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun Bosna-Hersek’i işgali ve sonrasında Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşma. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 16–20.
- Çetin, N. (2017). I. Dünya Savaşı’na giden yolda Avusturya-Macaristan ile Sırbistan ihtilafı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 371–393.
- Çolak, F. (2020). Osmanlı Devleti’nin dış ticaretinde Avusturya-Macaristan’ın yeri ve önemi (1908–1918). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 7(3), 1611–1643.
- Dağlar Macar, O. (2009). Galiçya Cephesi’nde Osmanlı birlikleri ve sağlık hizmetleri (1916-1917). *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10(2), 35–58.
- Fried, M. B. (2012). The cornerstone of Balkan power projection: Austro-Hungarian war aims and the problem of Albanian neutrality, 1914–1918. *Diplomacy & Statecraft*, 23(3), 425–445.
- Gönenç, S. (2022a). Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ilişkilerinde bazı dâhilî meseleler [1908-1914]. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 15, 99–120.
- Gönenç, S. (2022b). Osmanlı belgelerinde Avusturya boykotu (5 Ekim 1908-26 Şubat 1909). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(32), 194–217.
- Hanak, H. (1969). The government, the Foreign Office and Austria-Hungary, 1914–1918. *The Slavonic and East European Review*, 47(108), 161–197.
- Horčička, V. (2019). The United States and Austria-Hungary at the beginning of the First World War. *Dip-*

- lomacy & Statecraft*, 30(4), 629–651.
- Kapp, R. (1984). Divided loyalties: The German Reich and Austria-Hungary in Austro-German discussions of war aims, 1914–1916. *Central European History*, 17(3), 120–139.
- Kasap Ortaklan, O. (2023). Osmanlı İmparatorluğu'nda Avusturya-Macaristan film propagandası (1914–1918). *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 54, 55–92.
- Kasumović, A. (2022). Status of Ottoman officials and military personnel in Bosnia and Herzegovina after the Austro-Hungarian occupation of 1878. *CTAD: Journal of Modern Turkish History*, 18(36), 571–601.
- Kodet, R. (2013). Austria-Hungary and the Ottoman Empire since the end of the Bosnian annexation crisis till the Italo-Turkish War. *Central European Papers*, 1(2), 29–38.
- Mestyan, A. (2021). A Muslim dualism? Inter-imperial history and Austria-Hungary in Ottoman thought, 1867–1921. *Contemporary European History*, 30(4), 478–496.
- Moore, L., ve Kaluzny, J. (2005). Regime change and debt default: The case of Russia, Austro-Hungary, and the Ottoman Empire following World War One. *Explorations in Economic History*, 42(2), 237–258.
- Newman, J. P.; Foster, S. ve Weaver, E. B. (2016). Austro-Hungarian war aims in the Balkans during World War I. *Journal of Genocide Research*, 18(4), 503–513.
- Öncü, A. S. (2013). Türk kaynakları ışığında son Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl'ın İstanbul ziyareti. *CTAD: Journal of Modern Turkish History*, 9(17), 57–76.
- Özçelik, M. (2012). Avusturya-Macaristan İmparatoru'nun 1918 İstanbul ziyaretinin Türk basınına yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 51–63.
- Scheer, T. (2014). The perfect opportunity to shape national symbols? Austro-Hungarian occupation regimes during the First World War in the Adriatic and the Balkans. *Acta Histriae*, 22(3), 677–694.
- Silberstein, G. (1970). The High Command and diplomacy in Austria-Hungary, 1914–1916. *The Journal of Modern History*, 42(4), 586–605.
- Tüzün, N. (2020). Türk basını ışığında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun son hükümdarı I. Fransuva Şarl'ın (Karl) tahta çıkış süreci ve yayımladığı beyannameler. *Iksad Journal*, 6(23), 283–295.
- Wargelin, C. (1997). A high price for bread: The First Treaty of Brest-Litovsk and the break-up of Austria-Hungary, 1917–1918. *The International History Review*, 19(4), 757–788.